

دانش آموزان را توصیف می‌کنند

دست دارند

متوجه می‌شود که ضعف او در کدام بخش هر درس است. چون در روش نمره، معلم فقط انتهای هر برگه یک نمره می‌نویسد و دانش آموز نمی‌داند که کدام مبحث را کامل گرفته و در کدام مبحث ضعف داشته است. اما در ارزش‌بایی توصیفی معلم در برگه امتحانی می‌نویسد که شما در این مبحث ضعف دارد و این روش به یادگیری بهتر دانش آموز کمک می‌کند. «دیده شدن تلاش‌های دانش آموزان» از دیگر مزایای این ارزش‌بایی است که قاتنه ابراهیمی به آن اشاره می‌کند و می‌افزاید: «در این سیستم نمی‌گویند نمره این دانش آموز ۲۰ بوده و الان ۱۵ هم ۲۰ است. می‌گویند نمره این دانش آموز ۱۰ بوده و الان به ۱۵ رسیده است و این یعنی در طول سال تحصیلی تلاش کرده و شایسته تحسین است. یکی از معلمان مامی گفت اگر دفعه پیش ۲۰ شدید و دوباره ۲۰ گرفتید، به این انسازه برای من با ارزش نیست که ۱۸ به ۲۰ برسید. معلم در کارنامه توصیفی گزارشی از عملکرد دانش آموز می‌نویسد که نشان می‌دهد این فرد تلاش کرده، زحمت کشیده و به درس علاقه داشته است حال تصور کنید دانش آموزی که از نمره ۱۰ به ۱۵ رسیده، اگر در سیستم نمره عدد ۱۵ را در کارنامه خود ببیند چه حسی پیدا می‌کند؟ اما همین فرد در ارزش‌بایی توصیفی با تقدیر و تحسین معلم مواجه می‌شود و انگیزه بیشتری برای پیشرفت می‌یابد. این حس حتی در خانواده هم ادامه پیدا می‌کند. خانواده‌ای که نمره ۱۵ فرزندش را می‌بینند، خیلی حس خوبی ندارد حتی اگر نسبت به گذشته پیشرفت داشته باشد ولی وقتی تقدیرهای معلم را در ارزش‌بایی توصیفی از فرزندش می‌بینند، امیدوار و خوشحال می‌شود.»

رشدی چند بعدی

بسیاری بر این باورند که نقش تربیتی و پرورشی مدارس پررنگ‌تر و مهم‌تر از نقش آموزشی آن است. امروزه ارتقای

نگاه‌دانش آموزان به ارزش‌بایی توصیفی چگونه است؟ آیا این ارزش‌بایی تأثیر مثبتی بر روند آموزش خواهد گذاشت، و آیا در تقویت انگیزه یادگیری، مؤثر واقع خواهد شد؟

آیا این ارزش‌بایی می‌تواند تأثیری بر ارتقای مهارت‌های زندگی دانش آموزان داشته باشد؟ برای دریافت پاسخ سؤالاتی نظیر آن چه مطرح شد، به مدرسه توحید در شهر قم که از ارزش‌بایی توصیفی بهره می‌گیرند، رفته‌یم و دیدگاه دو تن از دانش آموزان این مدرسه را در خصوص این ارزش‌بایی جویا شدیم. قاتنه ابراهیمی دانش آموز پایه سوم راهنمایی و معصومه غفاری دانش آموز پایه دوم راهنمایی در این گزارش با مجله رشد آموزش راهنمایی تحصیلی به گفت و گوشتند.

اولین ابهامی که در رابطه با ارزش‌بایی توصیفی به ذهن متبار می‌شود این است که آیا ممکن است حذف نمره مانع دیده شدن ضعف‌های درسی دانش آموزان شود و اگر نمره دقیقی برای هر درس منظور نشود، پیشرفت و افت تحصیلی اندک، چگونه توجه دانش آموز را به خود جلب خواهد کرد؟ قاتنه ابراهیمی در پاسخ به این سوال می‌گوید:

«گرچه در ارزش‌بایی توصیفی نمره‌ای وجود ندارد اما بالاخره نتیجه‌ای به ما داده می‌شود که در واقع گزارشی از حاصل کار ماست، مثلاً می‌نویسند دفعه قبل نمره شما خوب یا در حد رضایت بوده، تلاش کنید تا نمره‌تان را به بالاتر از حد مطلوب برسانید. حسن این شیوه ارزش‌بایی در این است که لازم نیست برای نمره درس بخوانیم و شخصیت دانش آموز به خاطر نیم نمره خردمنی شود.»

«اگاهی نسبت به نقاط ضعف در هر درس» یکی از ویژگی‌های مثبت ارزش‌بایی توصیفی است که معصومه غفاری به آن اشاره می‌کند و می‌گوید: «در ارزش‌بایی توصیفی دانش آموز

دانش آموزان میل به «دیده شدن» دارند و این نیازی است که ارزش‌بایی توصیفی پاسخ مناسب‌تری به آن می‌دهد

مهرارت‌های زندگی و تقویت بعد تربیتی از رویکردهایی است که آموزش و پرورش بیش از گذشته به آن بها می‌دهد. دانش‌آموزان مدرسه توحید تأثیر ارزش‌بایی توصیفی را بر پرورش ابعاد مختلف و همه جانبه فرد مهم می‌دانند. فائزه ابراهیمی در این زمینه خاطرنشان‌سی کند:

«فکر کم کنم هدف از مدرسه آمدن فقط درس خواندن نیست. ما مدرسه نمی‌آییم تا فقط مطالعی را بخواهیم و بالطبع بخش‌هایی از آن هم از بادمان بروند. ما مدرسه می‌آییم تا هم از نظر آموزشی و هم از نظر پرورشی رشد کنیم، کارنامه توصیفی از همه فعالیت‌های دانش‌آموزان گزارش می‌دهد. با این روش در حقیقت مادر مسیری قرار می‌دهند که به جنبه‌های دیگری جز مباحث درسی بیندیشم و به فکر ارتقای دیگر مهارت‌ها در خود باشم. بدین ترتیب معلم با ارزش‌بایی توصیفی از من ارتقای سایر مهارت‌ها را مطالعه می‌کند و من نیز در جهت رشد آن‌ها در خود کار می‌کنم. حتی گاهی دانش‌آموزان خود علاقه‌مند هستند که فعالیت‌های پرورشی داشته باشند اما سیستم نمره و تأکید بر آموزش صرف، دست دانش‌آموز را می‌بندد. منتها در ارزش‌بایی توصیفی ما در کار کردن محدودیت نداریم.»

دقیق تر شدن نگاه معلم

بیشتر دانش‌آموزان علاقه‌مندند تامورده توجه معلم خود باشند. آن‌ها دوست دارند تا پیشرفت‌هایشان دیده شود و معلم نسبت به شادی و حتی اندوه آنان عکس‌العملی از خود نشان دهد. در حقیقت دانش‌آموزان میل به «دیده شدن» دارند و این نیازی است که ارزش‌بایی توصیفی پاسخ مناسب‌تری به آن می‌دهد.

معصومه غفاری در این خصوص تصریح می‌کند: «از زمانی که این طرح اجرا می‌شود، معلمان بیشتر از خصوصیات بچه‌ها مطلع شده‌اند. مشکلات بچه‌ها را می‌فهمند و می‌توانند به آن‌ها کمک کنند. از طرفی دانش‌آموزان نیز با معلمان و مدیران احساس راحتی بیشتر می‌کنند و حتی مسائل شخصی، خانوادگی و درسی شان را با معلمان مربوطه مطرح می‌کنند.»

هم‌چنین فائزه ابراهیمی در این راستا می‌افزاید: «ارتباط معلم و شاگرد وقتی بیشتر می‌شود که معلم می‌داند کار او صرف نمره رد کردن نیست. او باید دانش‌آموز را توصیف کند و برداشتی از عملکرد اوی به خانواده ارائه دهد. لذا باید در تمام طول ترم تک تک دانش‌آموزان را زیر نظر بگیرد تا بتواند فضایی صحیح و عادله نسبت به پیشرفت‌ها و ضعفهای آن‌ها را ارائه دهد. البته چنین اتفاقی وقتی می‌افتد که این نگاه که شما آمده‌اید تا فقط درس بخوانید حذف می‌شود.»

مکانی برای آرامش

مدرسه «خانه دوم» دانش‌آموزان است. این شعاری است که بارها و بارها شنیده شده است. اما تا چه حد با واقعیت تطبیق دارد؟ سیستمی که به دانش‌آموز نگاهی مبتنی بر آموزش صرف و فراگیری کتاب‌های درسی دارد و نمره را ملاک تشویق و مؤاخذه قرار می‌دهد، تاچه‌حدمی تواند کارکردی نظیر «خانه» داشته باشد؟ یعنی در حقیقت مکانی که جایگاه انس و الفت و مهربورزی است! به نظر می‌آید که در سیستم ارزش‌بایی توصیفی با برداشته شدن مقیاسی به نام «نمره» فضای استرس‌زا و خشک حاکم بر کلاس می‌شکند و محیطی انعطاف‌پذیر و دوستانه جایگزین آن می‌شود.

عکس: طبیبه رحیمی

معلم در کارنامه توصیفی گزارشی از عملکرد دانش‌آموز می‌نویسد که نشان می‌دهد این فرد تلاش کرده، زحمت کشیده و به درس علاقه داشته است

آگاهی نسبت به نقاط ضعف در هر درس، یکی از ویژگی‌های مثبت ارزش‌بایی توصیفی است

فائزه ابراهیمی در این باره می‌افزاید: «وقتی کارنامه‌ای براساس نمره می‌دهند به من این استرس وارد می‌شود که مثلاً ۱۵ نمره دوستم ۱۸ شده است و من باید به سطح دوستم برسم. ولی در کارنامه توصیفی، معلم بر عملکرد من متوجه می‌شود و از فعالیت‌هایم می‌گوید. در این سیستم استرس تا حد زیادی از بین می‌رود و مهم‌تر این که جای مقایسه کم می‌شود؛ چرا که همه چیز بر توانایی هر فرد و فعالیت‌هایش متوجه است.»

این نقطه‌های ناچیز

وقتی دیدگاه‌های بچه‌ها را می‌شنیدم، ناخودآگاه به دوران کودک رفت، به سمت خاطره‌ای که هیچ‌گاه در طول این سال‌ها کمرنگ نشد و از یادم نرفت. ۲۰ سال پیش دوم دبستان بودم و امتحان دیکته داشتم. از خانه که بیرون می‌رفتم، پدرم گفت: «فقط با ۲۰ بزرگ...». وقتی معلم برگه‌های تصحیح شده امتحان را دستم داد، نگاهم سریع به سمت نمره رفت: «۱۹/۵». یکی از نقطه‌های کلمه «بین» جا افتاده بود و من از ۲۰ جا ماندم. این که آن روز چه اتفاقاتی افتاد و من با غرور شکسته، ساعتها بیرون از خانه گریستم و پای رفتن به خانه را نداشتم، بماند. اما پس از این همه سال، حسرت نمره بیستی که از دست رفت، خاطره‌ای است که هنوز آن را به خاطر دارم. امروز با شنیدن صحبت‌های بچه‌های مدرسه توحید درباره ارزش‌بایی توصیفی، احسان‌کردم، شرایط تازه‌ای به وجود آمده، تاخترات ماندگار کودکان «شیرین‌تر» از گذشته در یادها بماند و «نقطه‌های ناچیز» و «اشتباهات کوچک» شادی را لبان معصوم آن‌ها نستاند...

معصومه غفاری در این خصوص می‌گوید: «من در سیستم نمره، شب امتحان استرس خیلی زیادی داشتم اما الان استرس کم شده است. درست است که هنوز هم امتحان وجود دارد. اما انگار آن عدد خیلی استرس‌زاست. مثلاً می‌گویند ۱۶ شدی! اما در ارزش‌بایی توصیفی می‌گویند باید تلاش کنی تا به نمره مطلوب برسی و این از نظر روانی دانش‌آموز را آرام می‌کند. من فکر می‌کنم کلاسی که در آن بچه‌ها احساس راحتی کنند، کلاس شادی خواهد بود.»

